

להתודע ולהגלות מחמדי התורה בכל דף בשי"ם

יבמות דף יז

זיקת יבמה אם היא מן התורה או מדרבנן

ביבמות דף י"ז: אמר רב הונא אמר רב, שומרת יבם שמתה מותר באמה. אלמא קסבר אין זיקה, ולימא הלכה כדברי האומר אין זיקה, אי הוה אמר הכי הוי אמינא הני מילי בתרי אבל בחד יש זיקה. ולימא הלכה כדברי האומר אין זיקה אפילו בחד, אי אמר הכי הוה אמינא אפילו מחיים, קמשמע לן לאחר מיתה אין, מחיים לא, משום דאסור לבטל מצות יבמין וכו'.

ורב יהודה אמר שומרת יבם שמתה אסור באמה. אלמא קסבר יש זיקה, ולימא הלכה כדברי האומר יש זיקה, אי הוה אמר הכי הוה אמינא הני מילי בחד אבל בתרי אין זיקה. והא כי פליגי בתרי פליגי, אלא אי אמר הכי הוה אמינא מחיים אבל לאחר מיתה פקעה לה זיקה, קא משמע לן דזיקה בכדי לא פקעה.

- א -

איזה ענין של זיקות ואגידות יש גם מן התורה

המת.

ב', בנדרים דף ע"ד. שנינו במשנה דרבי יהושע אומר דשומרת יבם, אם יש רק יבם אחד, יכול היבם להפר נדריה, כמו שהבעל מיפר נדרי אשתו. ומפרש בגמ' שם דרבי יהושע סובר דיש זיקה, ומפרש הר"ן שם (ד"ה ורבי) דזיקה היא יותר מארוסה, כי נחשבת ככנוסה ויכול להפר נדריה. הרי דזיקה היא מן התורה, שהרי זה מועיל להתיר איסור נדר דאורייתא.

ג', בסוטה דף י"ח: אי' במשנה דשומרת יבם שזינתה עם איש אחר נאסרה על היבם מן התורה. ומוכח מזה דיש זיקה ליבם מן התורה לפני היבום, כי אם נאמר דאין זיקה מן התורה, מה שייך לאסרה על היבם במה שזינתה עם אחר, הרי איסור מחמת זנות אוסר רק על הבעל והבועל, ולא על איש אחר, ומה מקום לאסרה על היבם במה שזינתה לפני היבום, ומוכח מזה דיש זיקה אצל היבם, ולכן נחשב שזינתה תחתיו כמו בזינתה תחת הבעל.

ד', בתוס' להלן דף ס"ז: (ד"ה קנין) כתבו בשם ר"ת דבת ישראל שנשאת לכהן ומת בעלה בלי בנים וזקוקה ליבם, מן התורה אוכלת בתרומה גם לפני היבום, כי נחשבת אצל היבם ל'קנין' כספו'. ומוכח מזה דיש זיקה מן התורה אצל היבם.

וכתב בקהלות יעקב שם דנהי דמוכח דגם מן התורה יש זיקות ואגודות בין היבמה והיבם לפני היבום, אכן אין זה סתירה למה שנתבאר דפלוגתת התנאים ואמוראים שלפנינו שנחלקו אם יש זיקה היינו אם יש זיקה מדרבנן, כי לדברי הכל יש זיקה מן התורה בין היבם ליבמה, אכן פלוגתתם היא אם זיקה זו שיש בין היבם להיבמה פועלת איסור לאוסרה על הקרובים, וכן לענין אם על ידי הזיקה תחשב לצרת ערוה כשאר צרות, ולכן אפילו להסוברים דנאסרת על קרובים מפני שיש זיקה, הרי זה רק מדרבנן ולא מדאורייתא, אבל הזיקה והקשר בין היבם ליבמה לגבי שאר פרטי הלכות הם מן התורה. [א]

איסור אחות זקוקתו הוא מדרבנן / כמה פרטי הלכות שהזיקה מועלת בדאורייתא / קנין ביאה / הפרת נדרים / שומרת יבם שזינתה נאסרה ליבם / קנין כספו של יבם לגבי אכילת תרומה / זיקה דאורייתא דוקא בזיקה העומדת לבא לידי גמר הקנין - רמב"ם, רשב"א, קהלות יעקב, חידושי הגר"ט -

א. בגמרא שלפנינו מצינו שנחלקו תנאים ואמוראים אם יש זיקה או אין זיקה, דהיינו אם מה שהיבמה זקוקה ליבום נחשב כמקצת אישות כלפי היבם, או שאינו נחשב כמקצת אישות כלל, אלא שהוא בדרך חיוב בעלמא שהיא צריכה להתנייבם אליו. דבר זה מתבטא בהרבה פרטי הלכות בעניני יבום, כמבואר בדפים הבאים.

והנה הרמב"ם בפרק א' מהלכות יבום הלכה י"ג פסק כרב יהודה דשומרת יבם שמתה אסור באמה משום שסובר דיש זיקה, ונחשבת אמה של יבמה כחמותו, וכתב שם שאיסור זה הוא מדרבנן.

ובחידושי הרשב"א להלן דף כ"ז: מוכיח דאיסור נישואי קרובות משום זיקה על כרחך שהוא רק מדרבנן, כי אם נאמר שאחות זקוקתו אסורה מן התורה, היה בדין שלא תצטרך חליצה, כי כל שאינה עולה ליבום אינה עולה לחליצה, ועל כרחך שאיסורה רק מדרבנן, ולכן צריכה חליצה. [א]

והנה בקהלות יעקב סי' ט"ז מביא כמה מקורות בגמ' שיש להוכיח מהם דיש זיקה ואגודות בין היבם ליבמה אפילו מן התורה, ונביא כמה מהם.

א', בגמ' קידושין דף ד': למדין מקרא (דברים כ"ד) ד'ובעלה' לענין קידושי אשה שמתקדשת לבעלה על ידי ביאה, ואמרו שם דאין ללמוד דבר זה מיבום שנקנית בביאה, כי מה ליבמה שזקוקה ועומדת, ומפרש רש"י (ד"ה שכן) דביבום אין הביאה אלא לגמור מה שהיא כבר זקוקה אליו מחמת קידושי המת. ומוכח מזה דגם מן התורה יש זיקה ליבמה על ידי קידושי

השלמות והוספות

שהאריך בזה מפני שראה בשו"ת נאות דשא שרוצה לומר דאחות זקוקתו אסורה מן התורה, לכן הביא הרבה ראיות נגד דבריו.

[א] בספר ישרש יעקב לעיל דף ח'. מוכיח בהרבה ראיות מגמרא וראשונים דאיסור אחות זקוקתו אינו אלא מדרבנן, ואין בו איסור תורה. ובסוף דבריו כתב

ועל פי זה כתב שם דאפילו אם יש זיקה מן התורה, אין זה אלא כשיש לה רק יבם אחד, שבזה היא עומדת להתייבם אליו, ויבם זה עומד לגמור קנינו, ובזה גם תחילת הזיקה שעומדת ליבם זה היא מן התורה, אבל בשני יבמין, כיון שודאי לא יגמרו שני היבמין את הזיקה, בזה לדברי הכל אין הזיקה מן התורה אלא מדרבנן.

והנה לפי דבריו לכאורה נמצא דמה שאמרו שישם יכול להפר נדרי היבמה, כי יש זיקה שמועיל גם להקל בדאורייתא, זה אמור דוקא אם לבסוף יגמור את הקנין על ידי יבום, אבל אם לבסוף לא יבם אותה, נמצא שלמפרע לא היה הפרתו הפרה. וכן לענין האכלת תרומה בשומרת יבם לכהן, אין הזיקה מועלת אלא אם בא הדבר לידי גמור שנתייבמה אליו, וזה דבר מיוחד.

- ב -

בביאור ענינה של זיקה

כרחי, צריך ביאור מדוע יש זיקה בחייבי לאוין ועשה, הרי כיון שהיא אסורה לו, אינו ברשותו לישאנה.

וכתב דצריך לומר דבחיבי לאוין ועשה נהי שאין מוטל עליו מצות יבום, שהרי אין העשה דוחה לא תעשה ועשה, מכל מקום מצד הזיקה שיש אצל כל יבמה שהיא ברשותו של יבם שיכול לישא אותה בעל כרחי, זה יש גם בחייבי לאוין ועשה, אלא דלמעשה כיון שאסור לייבמה מצד האיסור שעליה, ממילא גם אין מצוה לייבמה.

עוד כתב שם דמה שאמרו בגמ' דיש לחלק בין זיקה כשיש רק יבם אחד ובין זיקה כשישנן שני יבמין, מובן יותר לסברת החינוך דענינה של זיקה הוא מה שבידו לישא אותה בעל כרחי, ולכן בשני יבמין אין זיקה, שהרי רק אחד מן היבמין יוכל לישא אותה בעל כרחי, אבל לסברת הרמ"א דזיקה היינו שהוא מעכבה מלישא איש אחר, אינו מובן כל כך מדוע שונה יבם אחד משני יבמין, הרי בשני יבמין שניהם אוסרים אותה לשוק. א

ובחי' הגר"ט סי' י"ב מביא ג"כ כמה מהוכחות הנ"ל דמוכח דזיקה היא מן התורה, שזה לכאורה כסתירה למה שכתבו הראשונים דזיקה הוא רק מדרבנן, והוא מכריע בדרך אחרת, והוא כי מן התורה יש זיקה דוקא כשהיבם יגמור את הקנין, דאז היא זקוקה ועומדת לו עד שיגמור הקנין, אבל אם לעולם לא יכניסנה, אין אומרים דמן התורה היא זקוקה לו, ובזה, למ"ד דיש זיקה, אינה אלא מדרבנן, כי חכמים אמרו דיש זיקה אפילו כשלעולם לא יכניסנה.

ומבואר בדבריו דאפילו לגבי איסור קרובות, ביבמה שעתידיה להתייבם שהיבם יגמור את הקנין, יש איסור קירבה מן התורה, אבל ביבמה שאינה עתידיה להתייבם אין הזיקה אלא מדרבנן, ואין איסור קירבה אלא מדרבנן.

מהותה של זיקה שבידו לישא אותה בעל כרחי / מהותה של זיקה שהיא מעכבה להנשא לשוק / זיקה בחייבי לאוין ועשה / זיקה בשני יבמין

- חינוך, רמ"א, חידושי רבי נחום -

ב. בביאור ענינה של זיקה, בחידושי רבי נחום (אות ש"ח) מדייק בדברי החינוך מצוה ר"ו שכתב דהאשה שהיא זקוקה לאח, כלומר, שהיא ברשות האח לישא אותה אם ירצה, כי מן השמים הקנוה לו, תקרא זקוקתו, ואסרו חכמים מלישא אחותה מכיון שהיא זקוקה אליו, ע"כ, ומשמע בדבריו דענין הזיקה הוא מה שהיבמה היא ברשותו לישאנה, והיינו שהוא יכול לישא אותה גם בעל כרחי, וזה משום שיש כבר זיקה.

אמנם ברמ"א אהע"ז סי' קנ"ז סעיף א' כתב דפי' זיקה הוא לשון קושר כמו 'והוא אסור בזיקים'. וכתב בחי' רבי נחום שם דהרמ"א מפרש דענין הזיקה היא שאסורה לשוק מחמתו, והאיסור לשוק היא הזיקה.

והוא מעיר דלפי ביאורו של החינוך דזיקה היינו מה שבידו לקנותה בעל

השלמות והוספות

דזיקה היא מן התורה, כי כשם שהיה לבעל קנין באשתו, נשאר מקנין זה גם אצל היבם, ולכן מועיל הזיקה לגבי הפרת נדרים ולגבי האכלת תרומה, כי זה תלוי בחלק הקנין שיש לבעל על אשתו, אבל לגבי חלק האישות, אין הזיקה מן התורה אלא מדרבנן, ולכן לגבי איסור קרובים, אין הזיקה אוסרת מן התורה אלא מדרבנן.

גדר איסור יבמה לשוק אם הוא מצד האישות הנשאר מן הבעל

- אתון דאורייתא -

א. בספר אתון דאורייתא כלל ח' מסתפק בגדר איסור יבמה לשוק, אם איסורה הוא עדיין מאישות הבעל, כי לא נסתלק לגמרי, וניתק ממיתה ללאו, או דילמא שאישות הבעל נסתלק לגמרי, ואיסורה לשוק הוא איסור מחודש שנתחדש עם מיתת הבעל.

ועוד הוא מסתפק אם נאמר שאיסורה הוא מחמת שאישות הבעל לא נסתלק לגמרי, יש לומר שאיסורה הוא עדיין מכח הבעל עצמו, ויש לומר שהאישות שנשאר מן הבעל נתרוקן ליבם, ואיסורה לשוק הוא עכשיו מכח היבם. והוא מאריך מאוד בכמה נפקותות בזה.

ולאור האמור בדברי הרמ"א דענין זיקה היינו שקושר אותה ומונע אותה מלישא לאחרים, יתפרש דמכל מקום זיקה זו נובעת מגדרי אישות שנשאר מאישות של בעלה, דכשם שבחיי בעלה היתה אסורה להנשא לאחרים מחמת האישות של בעלה, והיתה אסורה בחיוב כרת, עכשיו שמת בעלה, נשאר עדיין אישות קלושה לגבי שעדיין אסורה לינשא לאחרים, אלא שהוקלש מאיסור כרת לאיסור לאו, וזהו הזיקה שנשאר אישות לגבי לאסרה לשוק.

והנה לעיל נתבאר דמה שזיקה הוא רק מדרבנן היינו לגבי איסור קרובים, אבל לגבי שאר דברים ודאי שיש איגוד וזיקות בין היבם ובין היבמה גם מן התורה. ולאור האמור דענין הזיקות הוא הקשר שמעכבה להנשא לשוק, הרי ודאי פשוט הוא שזהו הזיקה מדאורייתא, שנשאר צד אישות שגורם לאסרה לשוק.

בכל קידושי אשה יש 'קנין' שהאשה נקנית לבעלה, ויש 'אישות' בינו ובינה, וישנן הלכות שמסתעפות מצד הקנין, ויש שהם מצד האישות

- אבי עזרי -

א. בספר אבי עזרי על יבמות סי' י"ז מבאר דבכל קידושי אשה ישנן שני ענינים, א', שהאשה מקודשת וקנויה להבעל, שזה בגדר קנין, ב', שיש אישות בינו ובינה.

והנה מצינו בתורה כמה פרטי הלכות שנאמרו ונתחדשו בין איש ואשתו, יש מהם שמסתעפים מצד הקנין שיש לבעל על האשה, ויש מהם שתלויים מצד האישות שיש ביניהם.

והיינו, מה שאשת כהן אוכלת בתרומה, זה מצד שאשה נקראת 'קנין כספו' ואמרה תורה (ויקרא כ"ב) 'וכהן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו', והיינו שהאשה אוכלת מצד שהיא קנינה של הבעל, ולא מצד האישות שביניהם, וראיה לזה שהרי באכילת תרומה מצינו שגם עבדו של כהן אוכל בתרומה על ידי רבו, ואפילו בהמתו של כהן אוכלת בתרומה מצד שהוא קנין כספו, הרי שמה שאשת כהן אוכלת בתרומה הוא מצד הקנין שיש להבעל באשתו. כיוצא בזה, מה שהאיש מיפר נדרו אשתו, אינו מצד האישות שביניהם אלא מצד הקנין שהאשה קנויה לאיש, שהרי מצינו שגם אב מיפר נדרי בתו, ואין באב ובתו שום ענין של אישות, אלא מה שהוא אביה, ולכן נערה המאורסה בעלה ואביה שניהם כאחד מפירין נדריה.

אכן איסור קרובות שיש על האיש מצד אשתו זהו מצד האישות שיש ביניהם, ואינו מצד הקנין, כי לפיכך מצינו לענין המקדש את העובר שכתב הרמב"ם בפרק ז' מהלכות אישות הלכה ט"ז שהיא מקודשת, ומבאר בחי' רבנו חיים הלוי שם דמכל מקום אין זה גורם איסור קרובות כלפי העיבור, כי בקידושי עיבור חל רק חלק הקנין שבו ולא חלק האישות, כי דוקא צד הקנין שבקידושין שייך גם בעובר, אבל צד האישות לא שייך בעיבור, ולכן לא נאסרו בזה קרובותיה.

ומעתה, לגבי זיקה ביבמה, לגבי חלק הקנין שיש לאיש על אשתו, יש לומר